

فاز دوم پتروشیمی ماهشهر؛ شتاب‌گیری زنجیره ارزش در مسیر توسعه ملی

توسعه فاز دوم منطقه ویژه اقتصادی پتروشیمی در ایران، گامی راهبردی در مسیر تکمیل زنجیره ارزش صنعت پتروشیمی محسوب می‌شود. این اقدام، با هدف جذب سرمایه‌گذاری‌های جدید و ایجاد زیرساخت‌های تخصصی، می‌تواند نقش مهمی در افزایش بهره‌وری، کاهش خام‌فروشی و ارتقای جایگاه ایران در بازارهای جهانی ایفا کند. آقای حسن عباس زاده معاون وزیر نفت و مدیرعامل شرکت ملی صنایع پتروشیمی در مجمع عمومی سالانه این منطقه، بر ضرورت برنامه‌ریزی دقیق شرکت‌های متقاضی برای تأمین مالی، ساخت واحدهای صنعتی و رعایت الزامات قانونی و پدافند غیرعامل تأکید کرده است. این نشان‌دهنده رویکردی هوشمندانه و مبتنی بر مطالعات کارشناسی در توسعه زیرساخت‌های صنعتی کشور است.

در سطح ملی، تجربه منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس در عسلویه نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در صنعت پتروشیمی ایران روندی رو به رشد داشته‌اند. به‌عنوان نمونه، در سال ۱۴۰۰ بیش از ۷۰ هزار میلیارد ریال و ۵۰۰ میلیون یورو سرمایه‌گذاری در این منطقه ثبت شده که نسبت به سال قبل، رشد ۴۶ درصدی را نشان می‌دهد. همچنین ظرفیت تولید پتروشیمی کشور در افق ۱۴۰۴ حدود ۶۰ میلیون تن در سال پیش‌بینی شده که تاکنون بیش از نیمی از آن محقق شده است. این آمارها بیانگر ظرفیت بالای ایران برای توسعه متوازن صنعت پتروشیمی در مناطق ویژه اقتصادی هستند.

در سطح جهانی، کشورهای مختلف با توسعه مناطق ویژه پتروشیمی توانسته‌اند به موفقیت‌های چشمگیری دست یابند. عربستان سعودی با منطقه صنعتی جُبیل و شرکت بزرگ SABIC، توانسته است ارزش صادرات پتروشیمی خود را در سال ۲۰۲۲ به بیش از ۴۰ میلیارد دلار برساند. این منطقه با جذب سرمایه‌گذاری خارجی، زیرساخت‌های مدرن و حمایت دولتی، به یکی از قطب‌های جهانی پتروشیمی تبدیل شده است. چین نیز با توسعه منطقه اقتصادی نینگبو، در سال ۲۰۲۱ بیش از ۲۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری در صنایع پتروشیمی انجام داده و با تمرکز بر صنایع پایین‌دستی، ارزش افزوده بالایی ایجاد کرده است. در ایالات متحده، مناطق پتروشیمی در خلیج مکزیک به‌ویژه در ایالت‌های تگزاس و لوئیزیانا، در سال ۲۰۲۲ میزبان بیش از ۵۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری جدید بوده‌اند. دسترسی به منابع گازی شیل و زیرساخت‌های حمل‌ونقل پیشرفته، مزیت رقابتی این مناطق را تقویت کرده‌اند.

با توجه به این تجربیات موفق، توسعه فاز دوم منطقه ویژه اقتصادی پتروشیمی در ایران می‌تواند با بهره‌گیری از ظرفیت‌های داخلی، جذب سرمایه‌گذاری خارجی، و اجرای طرح‌های تخصصی، به خلق ارزش افزوده، اشتغال‌زایی، افزایش صادرات غیرنفتی و ارتقای امنیت اقتصادی کشور منجر شود. شرط تحقق این اهداف، اجرای دقیق برنامه‌های توسعه‌ای، نظارت مؤثر سازمان منطقه ویژه، و تعامل سازنده میان بخش دولتی و خصوصی خواهد بود.

پیشنهادهای راهبردی برای توسعه فاز دوم منطقه ویژه پتروشیمی

۱. ایجاد سازوکار جذب سرمایه‌گذاری خارجی

- با توجه به تجربه موفق کشورهای عربستان و چین، پیشنهاد می‌شود چارچوب‌های حقوقی و مشوق‌های مالی برای سرمایه‌گذاران خارجی در فاز دوم منطقه ویژه تدوین شود.
- ایجاد پنجره واحد سرمایه‌گذاری و تسهیل صدور مجوزها می‌تواند فرآیند ورود سرمایه را تسریع کند.

۲. تمرکز بر صنایع پایین‌دستی و تکمیل زنجیره ارزش

- به جای توسعه صرف واحدهای تولید متانول یا اوره، باید به سمت ایجاد واحدهای تولید محصولات نهایی مانند رزین‌ها، پلیمرهای خاص، و مواد اولیه صنایع دارویی حرکت کرد.

- این رویکرد باعث افزایش ارزش افزوده، اشتغال‌زایی و کاهش وابستگی به صادرات مواد خام می‌شود.

۳. توسعه زیرساخت‌های لجستیکی و حمل‌ونقل

- اتصال منطقه ویژه به شبکه ریلی، بنادر تخصصی و پایانه‌های صادراتی می‌تواند هزینه‌های حمل‌ونقل را کاهش داده و رقابت‌پذیری محصولات را افزایش دهد.
- پیشنهاد می‌شود مطالعات امکان‌سنجی برای احداث پایانه صادراتی اختصاصی در ماهشهر انجام شود.

۴. ایجاد مراکز نوآوری و تحقیق و توسعه (R&D)

- راه‌اندازی مراکز تحقیقاتی مشترک بین دانشگاه‌ها، شرکت‌های پتروشیمی و سازمان منطقه ویژه می‌تواند به توسعه فناوری‌های بومی و ارتقای کیفیت محصولات کمک کند.
- این مراکز می‌توانند در حوزه‌هایی مانند بازیافت کاتالیست‌ها، بهینه‌سازی مصرف انرژی و تولید محصولات زیست‌پایه فعالیت کنند.

۵. اجرای دقیق پدافند غیرعامل و مدیریت ریسک صنعتی

- با توجه به حساسیت منطقه ماهشهر، اجرای طرح جامع پدافند غیرعامل باید در اولویت قرار گیرد.
- پیشنهاد می‌شود سامانه‌های پایش لحظه‌ای، مدیریت بحران و آموزش‌های تخصصی برای کارکنان مجتمع‌ها طراحی و اجرا شود.

نتیجه‌گیری

فاز دوم منطقه ویژه اقتصادی پتروشیمی، فرصتی بی‌نظیر برای تحول در صنعت پتروشیمی ایران است. با بهره‌گیری از ظرفیت‌های داخلی، تجربه‌های موفق جهانی، و اجرای پیشنهادات راهبردی، می‌توان این منطقه را به قطب نوآوری، تولید و صادرات محصولات پتروشیمی در منطقه تبدیل کرد. شرط موفقیت، هم‌افزایی میان دولت، بخش

خصوصی، نهادهای نظارتی و مراکز علمی است. اگر این مسیر با دقت و اراده طی شود، نه تنها زنجیره ارزش صنعت پتروشیمی تکمیل خواهد شد، بلکه اقتصاد ملی نیز از مزایای آن بهره‌مند خواهد شد.

پیشنهادهای اجرایی برای سازمان‌های دولتی

۱. تدوین بسته‌های حمایتی هدفمند

- ارائه معافیت‌های مالیاتی ۵ تا ۱۰ ساله برای سرمایه‌گذاری در صنایع پایین‌دستی
- تخصیص تسهیلات بانکی با نرخ ترجیحی و ضمانت دولتی برای پروژه‌های تولیدی
- حمایت از صادرات محصولات نهایی از طریق یارانه حمل‌ونقل و بیمه صادراتی

۲. راه‌اندازی پنجره واحد خدمات سرمایه‌گذاری

- تجمیع فرآیندهای صدور مجوز، موافقت اصولی، محیط زیست، پدافند غیرعامل و گمرک در یک سامانه دیجیتال
- کاهش زمان صدور مجوزها به کمتر از ۳۰ روز کاری با تعیین مسئول پاسخ‌گو

۳. توسعه زیرساخت‌های عمومی منطقه

- ارتقاء شبکه برق، آب صنعتی، گاز، تصفیه‌خانه‌ها و مخازن ذخیره‌سازی
- احداث مسیرهای ریلی و جاده‌ای اختصاصی برای حمل‌ونقل مواد اولیه و محصولات
- ایجاد شهرک‌های خدماتی و مسکونی برای کارکنان و خانواده‌هایشان

۴. تقویت نظارت، شفافیت و گزارش‌دهی

- راه‌اندازی سامانه پایش لحظه‌ای پیشرفت پروژه‌ها و عملکرد مالی شرکت‌ها
- الزام به گزارش‌دهی دوره‌ای از سوی شرکت‌های مجری به سازمان منطقه ویژه
- استفاده از حسابرسی مستقل برای بررسی عملکرد و جلوگیری از انحراف منابع

پیشنهادهای عملیاتی برای مشاغل دارها و شرکت های صنعتی

۱. تشکیل کنسرسیوم های تخصصی

- همکاری چند شرکت برای اجرای پروژه های بزرگ با تقسیم ریسک، منابع و تخصص
- ایجاد زنجیره تأمین داخلی برای کاهش وابستگی به واردات تجهیزات و مواد اولیه

۲. سرمایه گذاری در آموزش و نیروی انسانی

- راه اندازی مراکز آموزش فنی و حرفه ای در منطقه برای تربیت نیروی متخصص
- همکاری با دانشگاه ها و مراکز علمی برای جذب فارغ التحصیلان توانمند و بومی

۳. استفاده از فناوری های نوین و سبز

- بهره گیری از فناوری های کاهش مصرف انرژی، بازیافت مواد، و تولید محصولات زیست پایه
- رعایت استانداردهای محیط زیستی برای کسب مجوزهای صادراتی و برندینگ بین المللی

۴. برنامه ریزی مالی و مدیریت پروژه حرفه ای

- تهیه طرح توجیهی اقتصادی با سناریوهای مختلف بازار و ریسک های احتمالی
- استفاده از نرم افزارهای مدیریت پروژه برای کنترل زمان، هزینه و کیفیت
- ایجاد واحدهای مستقل کنترل کیفیت و تضمین عملکرد در هر مجتمع صنعتی

جمع بندی

تسهیل اجرای طرح توسعه فاز دوم منطقه ویژه اقتصادی پتروشیمی نیازمند یک رویکرد هماهنگ میان دولت و بخش خصوصی است. دولت باید با سیاست گذاری هوشمندانه، زیرساخت سازی و تسهیل فرآیندها، زمینه را برای جذب سرمایه و اجرای پروژه ها فراهم کند. در مقابل، شرکت ها و مشاغل دارها باید با برنامه ریزی دقیق، استفاده از فناوری های نوین، و همکاری های تخصصی، نقش فعال تری در توسعه این منطقه ایفا کنند. این تعامل دوسویه می تواند منطقه ماهشهر را به یکی از قطب های صنعتی و صادراتی منطقه تبدیل کند.

منابع و پیوندها

۱. <https://freena.ir/detail>

۲. <https://www.mizanonline.ir/fa/news>

نویسنده: رضا مهاجر

نشانی پستی: rmohajer2010@gmail.com